

BIRDEN

DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 26 november 1998 *

I mål C-1/97,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Mehmet Birden

och

Stadtgemeinde Bremen,

angående tolkningen av artikel 6.1 i beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associeringen, vilket antogs av det associeringsråd som har inrättats genom associeringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet,

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. J. G. Kapteyn samt domarna G. F. Mancini, J. L. Murray, H. Ragnemalm och R. Schintgen (referent),

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: N. Fennelly,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Mehmet Birden, genom advokaten J. Kempas, Bremen,
- Tysklands regering, genom E. Röder, Ministerialrat, förbundsekonoministeriet, och B. Kloke, Oberregierungsrat, samma ministerium, båda i egenskap av ombud,
- Greklands regering, genom chefsjuristen A. Samoni-Rantou, juridisk rådgivare med förordnande vid avdelningen för gemenskapsrättsliga tvister vid utrikesministeriet, och L. Pnevmatikou, specialiserad vetenskaplig medarbetare vid samma avdelning, båda i egenskap av ombud,
- Republiken Frankrikes regering, genom K. Rispal-Bellanger, sous-directeur, utrikesministeriets rättsavdelning, och C. Chavance, secrétaire des affaires étrangères, samma avdelning, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren P. J. Kuijper, i egenskap av ombud, biträdd av advokaten P. Gilsdorf, Hamburg och Bryssel,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid sammanträdet den 2 april 1998 av: Mehmet Birden, företrädd av J. Kempas, Tysklands regering, företrädd av

C.-D. Quassowski, Regieringsdirektor, förbundsekonominministeriet, i egenskap av ombud, Greklands regering, företrädd av A. Samoni-Rantou och L. Pnevmatikou, och kommissionen, företrädd av P. Gilsdorf,

och efter att den 28 maj 1998 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Verwaltungsgesicht der Freien Hansestadt Bremen har genom beslut av den 9 december 1996, som inkom till domstolen den 6 januari 1997, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget ställt en fråga om tolkningen av artikel 6.1 i associeringsrådets beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associeringen (nedan kallat beslut nr 1/80). Associeringsrådet inrättades genom avtalet om upprättandet av en associering mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet som undertecknades den 12 september 1963 i Ankara av Republiken Turkiet å ena sidan och medlemsstaterna i EEG och gemenskapen å andra sidan och som ingicks, godkändes och bekräftades för gemenskapens räkning genom rådets beslut 64/732/EEG av den 23 december 1963 (EGT 217, 1964, s. 3685).

2 Frågan har uppkommit i en tvist mellan turkiske medborgaren Mehmet Birden och Stadtgemeinde Bremen angående ett beslut att inte förlänga Mehmet Birdens uppehållstillstånd i Tyskland.

Faktiska omständigheter och tillämpliga bestämmelser i målet

- 3 Av handlingarna i målet vid den nationella domstolen framgår att Mehmet Birden tilläts att resa in i Tyskland år 1990 och att han där gifte sig med en tysk medborgare år 1992.

- 4 I anledning av detta äktenskap erhöll han ett uppehållstillstånd i staten som gällde till och med juni 1995 och ett arbetstillstånd som inte var tidsbegränsat eller förbundet med några andra villkor.

- 5 Mehmet Birden hittade emellertid inte något arbete i Tyskland utan uppbar till att börja med socialt bistånd med stöd av Bundessozialhilfegesetz (förbundslag om socialt bistånd, nedan kallad BSHG).

- 6 1 § BSHG har följande lydelse:
 - ”1) Socialt bistånd omfattar bistånd till försörjning och bistånd till personer som befinner sig i särskilda situationer.

 - 2) Syftet med det sociala biståndet är att göra det möjligt för mottagaren att leva ett människovärdigt liv. Biståndet skall i möjligaste mån ge mottagaren möjlighet att leva utan bistånd, vilket kräver att mottagaren medverkar efter förmåga.”

7 19 § BSHG har följande lydelse:

- ”1) För biståndssökande, i synnerhet yngre personer, som inte kan hitta arbete skall arbetstillfällen ordnas. Anordnande och upprätthållande av arbetstillfällen får också bekostas. Arbetstillfällena skall i allmänhet vara tidsbegränsade och ägnade att säkerställa en bättre inslussning av den biståndssökande i förvärvslivet.

- 2) Om allmännyttigt beredskapsarbete ordnas för den biståndssökande, kan antingen sedvanlig arbetslön eller bistånd till försörjningen samt en lämplig ersättning för merutgifter utbetalas. Med beredskapsarbete avses enbart arbete som annars inte skulle utföras, inte skulle utföras i denna omfattning eller inte skulle utföras vid denna tidpunkt. I särskilda fall kan det bortses från kravet på att arbetet skall ha denna karaktär, om detta främjar inslussningen i förvärvslivet eller om det krävs på grund av förmånstagarens och hans familjs särskilda förhållanden.

- 3) Om bistånd till försörjning utbetalas enligt andra stycket, föreligger inte vare sig något anställningsförhållande i den mening som avses i arbetsrätten eller någon verksamhet i den mening som avses i sjuk- och pensionsförsäkringen. Bestämmelserna om arbetskydd är dock tillämpliga.

...”

8 Den 3 januari 1994 slöt Mehmet Birden ett anställningsavtal med Kulturzentrum Lagerhaus Bremen-Ostertor eV som utbildad hantverkare för perioden mellan den 1 januari 1994 och den 31 december 1994. Hans månadslön uppgick till 2 155,70 DM netto, efter inkomstskatt, solidaritetsavgifter samt avgifter till sjuk-, vård-, pensions- och arbetslöshetsförsäkring, och arbetstiden motsvarade 38,5 timmar i veckan.

- 9 Anställningsförhållandet förlängdes därefter på samma villkor till och med den 31 december 1995.
- 10 Under den tid som anställningsavtalet gällde uppbar Mehmet Birden inte något socialt bistånd för sin försörjning.
- 11 Anställningsavtalen finansierades till 100 procent av Werkstatt Bremen, som är en myndighet under Senator für Gesundheit, Jugend und Soziales der Freien Hansestadt Bremen (regionalt organ med ansvar för hälso- och sjukvård, ungdomsfrågor och sociala frågor), inom ramen för ett program som Senat der Freien Hansestadt Bremen antagit och som i enlighet med 19 § andra stycket BSHG syftar till att tillfälligt erbjuda biståndstagare avlönad sysselsättning för att möjliggöra för i synnerhet arbetslösa biståndstagare som inte kan göra anspråk på arbetslöshetsförmåner att inträda eller återinträda på den allmänna arbetsmarknaden. Deltagarna i detta program kan således på grund av denna ett- eller tvååriga verksamhet, som är ansluten till den obligatoriska socialförsäkringen, erhålla sociala trygghetsförmåner eller i förekommande fall anställning.
- 12 Den 10 juni 1995 upplöstes Mehmed Birdens äktenskap.
- 13 De behöriga myndigheterna beslutade därför den 15 augusti 1995 att inte förlänga hans uppehållstillstånd i Tyskland med motiveringen att en sådan förlängning inte längre var möjlig efter hans skilsmässa enligt nationell rätt och att han inte heller tillhörde den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, eftersom anställningsavtal som ingåtts med stöd av BSHG endast är tillfälliga, enbart avser att ordna en möjlighet för en begränsad personkrets — i detta fall biståndstagare — att inkluderas i förvärvsarbete, finansieras av de offentliga myndigheterna och avser allmännyttigt arbete för en offentlig arbetsgivare som inte konkurrerar med företag på den allmänna arbetsmarknaden.

- 14 Mehmet Birden var av den uppfattningen att han hade rätt att få sitt uppehållstillstånd förlängt enligt artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80, eftersom han hade utövat en avlönad verksamhet under mer än ett år hos samma arbetsgivare. Han väckte därför talan vid Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen och gjorde gällande att ett nytt avtal, som även det slutits med Kulturzentrum Lagerhaus Bremen-Ostertor eV, om tillsvidareanställning från och med den 1 januari 1996 som portvakt inte hade kunnat genomföras enbart på grund av att han inte hade kunnat uppvisa ett giltigt uppehållstillstånd inför sin arbetsgivare.
- 15 Den nationella domstolen konstaterade att det fattade beslutet överensstämde med tysk rätt. Emellertid frågade den sig om inte artikel 6.1 i beslut nr 1/80 kunde medföra en gynnsammare utgång för Mehmet Birden.
- 16 Denna bestämmelse, som återfinns i kapitel II (Sociala bestämmelser) avsnitt 1 (Frågor om anställning och fri rörlighet för arbetstagare), har följande lydelse:

”Utan att det påverkar bestämmelserna i artikel 7 om familjemedlemmars rätt till anställning har en turkisk arbetstagare som tillhör den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat

- rätt att efter ett års reguljär anställning i denna medlemsstat få sitt arbetstillstånd förnyat hos samma arbetsgivare om han har anställning,

- rätt att efter tre års reguljär anställning, med undantag för det företräde som skall ges arbetstagare från gemenskapens medlemsstater, i denna medlemsstat inom samma yrke anta ett erbjudande om anställning från valfri arbetsgivare som görs under normala förhållanden och som registrerats hos arbetsförmedlingen i denna medlemsstat,

— rätt att efter fyra års reguljär anställning i denna medlemsstat utöva valfri avlönad verksamhet.”

- 17 Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen konstaterade att Mehmet Birden vid den tidpunkt då uppehållstillståndet löpte ut var att anse som en reguljär arbetstagare, med ett giltigt arbetstillstånd, som hade utövat en avlönad verksamhet under mer än ett år hos samma arbetsgivare och som hade en anställning, men den var samtidigt tveksam till om han skulle anses tillhöra den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, eftersom den verksamhet som han utövade under åren 1994 och 1995 hade understötts av de offentliga myndigheterna i enlighet med 19 § andra stycket BSHG.

Tolkningsfrågan

- 18 Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen ansåg i anledning av detta att det behövdes en tolkning av beslut nr 1/80 för att kunna lösa tvisten och vilandeförklarade därför målet för att ställa EG-domstolen följande fråga:

”Skall en turkisk arbetstagare anses tillhöra en medlemsstats reguljära arbetsmarknad i den mening som avses i artikel 6.1 i associeringsrådets (EEG—Turkiet) beslut nr 1/80 om utveckling av associeringen, om han innehar en anställning som framför allt understöds med offentliga medel, som är ansluten till den obligatoriska socialförsäkringen, som är ägnad att underlätta hans in- eller återinträde på arbetsmarknaden och till vilken endast en begränsad personkrets har tillträde på grund av de nationella reglerna om främjandet av detta ändamål (i detta fall 19 § andra stycket i Bundessozialhilfegesetz)?”

- 19 Inledningsvis skall det för det första framhållas att sedan domen av den 20 september 1990 i mål C-192/89, Sevince (REG 1990, s. I-3461, punkt 26; svensk specialutgåva, volym 10) meddelades har domstolen vid upprepade tillfällen fastslagit att artikel 6.1 i beslut nr 1/80 har direkt effekt i medlemsstaterna, varför turkiska medborgare som uppfyller de där föreskrivna villkoren direkt skall kunna göra gällande de rättigheter som de gradvis, beroende på hur länge den avlönade verksamheten i värdstaten har utövats, tilldelas enligt de olika strecksatserna i denna bestämmelse (se senast domar av den 30 september 1997 i mål C-36/96, Günaydin, REG 1997, s. I-5143, punkt 24, och i mål C-98/96, Ertanir, REG 1997, s. I-5179, punkt 24).
- 20 För det andra skall det erinras om den fasta rättspraxis enligt vilken de rättigheter som den turkiske arbetstagaren tilldelas genom nämnda bestämmelse i fråga om anställning nödvändigtvis medför att den berörde har en motsvarande rätt att uppehålla sig i landet, om inte rätten till tillträde till arbetsmarknaden och till att inneha en anställning skall fråntas all verkan (se senast domarna i de ovannämnda målen Günaydin, punkt 26, och Ertanir, punkt 26).
- 21 För det tredje kan det konstateras att, såsom framgår av själva ordalydelsen av artikel 6.1 i beslut nr 1/80, det i denna artikel förutsätts att den berörde är en turkisk arbetstagare i en medlemsstat, att han tillhör den reguljära arbetsmarknaden i värdmedlemsstaten och att han där har innehaft en reguljär anställning under en viss tid.
- 22 För att kunna ge ett ändamålsenligt svar till den nationella domstolen, så att den kan bedöma huruvida de argument som svaranden i målet vid den nationella domstolen har åberopat för att neka Mehmet Birden de rättigheter som följer av beslut nr 1/80 är relevanta, skall de tre ovannämnda begreppen undersökas i tur och ordning.

Begreppet arbetstagare

- 23 Vad beträffar det första begreppet skall det till att börja med påpekas att det enligt fast rättspraxis följer av lydelsen av artikel 12 i associeringsavtalet EEG—Turkiet och artikel 36 i tilläggsprotokollet till avtalet, vilket undertecknades den 23 november 1970 och ingicks genom rådets förordning (EEG) nr 2760/72 av den 19 december 1972 (EGT L 293, s. 1; svensk specialutgåva, område 11, volym 1, s. 130), samt av syftet med beslut nr 1/80, att de principer som uttrycks i artiklarna 48, 49 och 50 i EG-fördraget i möjligaste mån skall tillämpas på turkiska arbetstagare som har dessa rättigheter enligt beslut nr 1/80 (se i detta hänseende dom av den 6 juni 1995 i mål C-434/93, Bozkurt, REG 1995, s. I-1475, punkterna 14, 19 och 20, av den 23 januari 1997 i mål C-171/95, Tetik, REG 1997, s. I-329, punkterna 20 och 28, samt domarna i de ovannämnda målen Günaydin, punkt 21, och Ertanir, punkt 21).
- 24 Följaktligen skall tolkningen av begreppet arbetstagare i gemenskapsrätten användas för att fastställa räckvidden av samma begrepp i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.
- 25 I detta avseende följer det av fast rättspraxis att arbetstagarbegreppet är ett gemenskapsrättsligt begrepp som inte skall tolkas restriktivt. Begreppet skall definieras enligt de objektiva kriterier som kännetecknar ett anställningsförhållande, med beaktande av berörda personers rättigheter och skyldigheter. För att betecknas som en arbetstagare skall en person utöva verklig och faktisk verksamhet, till vilken inte räknas verksamhet som utövas i så pass liten omfattning att den framstår som ett marginellt komplement. Det grundläggande kännetecknet för ett anställningsförhållande är att en person under en viss tid mot ersättning utför arbete åt någon annan under dennes ledning. Däremot har beskaffenheten av rättsförhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren inte någon avgörande betydelse för arbetstagarbegreppet i gemenskapsrättslig mening (se, vad beträffar artikel 48 i fördraget, bland annat dom av den 3 juli 1986 i mål 66/85, Lawrie-Blum, REG 1986, s. 2121, punkterna 16 och 17, svensk specialutgåva, volym 8, av den 21 juni 1988 i mål 197/86, Brown, REG 1988, s. 3205, punkt 21, svensk specialutgåva, volym 9, och av den 26 februari 1992 i mål C-357/89, Raulin, REG 1992, s. I-1027, punkt 10,

samt, vad beträffar artikel 6.1 i beslut nr 1/80, domarna i de ovannämnda målen Günaydin, punkt 31, och Ertanir, punkt 43).

- 26 En turkisk medborgare som Mehmet Birden, som är anställd med stöd av sådana regler som BSHG, utför i underordnad ställning och mot ersättning arbete åt sin arbetsgivare och uppfyller därmed de grundläggande kriterierna för ett anställningsförhållande.
- 27 Med hänsyn till arbetstiden på 38,5 timmar i veckan och månadslönen på 2 155,70 DM, som för övrigt överensstämmer med gällande kollektivavtal för arbetstagarna i den berörda medlemsstaten, kan det inte hävdas att Mehmet Birdens verksamhet endast är ett marginellt komplement.
- 28 Den ovannämnda tolkningen påverkas inte av den omständigheten att Mehmet Birdens lön bekostas av offentliga medel, eftersom — i analogi med rättspraxis avseende artikel 48 i fördraget — frågan om varifrån medlen till lönen kommer, liksom i övrigt frågan om huruvida anställningsförhållandet enligt nationell rätt har *sui generis*-karaktär eller den berördes höga eller låga produktivitet, inte kan ha någon betydelse för om en person skall betecknas som arbetstagare (se exempelvis dom av den 31 maj 1989 i mål 344/87, Bettray, REG 1989, s. 1621, punkterna 15 och 16).
- 29 I motsats till vad den tyska regeringen har hävdats påverkas detta konstaterande inte heller av den omständigheten att domstolen i domen i det ovannämnda målet Bettray fastslog att verksamhet som endast är ett medel för att omskola eller återanpassa de personer som utövar den inte kan anses som verklig och faktisk verksamhet, och härav drog slutsatsen att de sistnämnda inte kan anses som arbetstagare i gemenskapsrättens mening (punkt 17—20).

- 30 Såsom har framhållits av kommissionen i dess yttranden och av generaladvokaten i punkterna 25 och 45 i hans förslag till avgörande skiljer sig nämligen situationen för en person som sökanden vid den nationella domstolen klart från den situation som förelåg i det ovannämnda målet Bettray. Det framgår således av skälen till den domen att det målet gällde en person som på grund av sitt drogmissbruk hade anställts med stöd av nationella regler om anordnande av arbete åt dem som under obestämd tid på grund av sitt tillstånd inte kunde arbeta under normala förhållanden. Vidare hade den berörda personen inte blivit utvald på grund av sin förmåga att utöva en viss verksamhet, utan tvärtom hade han utövat verksamhet som var anpassad till hans fysiska och psykiska förmåga i företag eller arbetssammanslutningar som särskilt hade bildats i syfte att förverkliga ett socialt mål.
- 31 Under dessa omständigheter kan domstolens slutsats i målet Bettray — enligt vilken en person som är anställd enligt ett sådant system som det som var i fråga i det målet inte enbart på grund av denna anställning kan betecknas som arbetstagare, och då denna slutsats i övrigt inte överensstämmer med rättspraxis angående tolkningen av detta begrepp i gemenskapsrätten (se punkt 25 i denna dom) — endast förklaras av de särskilda omständigheterna i det målet och kan därför inte tillämpas på en sådan situation som den för sökanden i målet vid den nationella domstolen, vilken inte uppvisar några jämförbara kännetecken.
- 32 Följaktligen skall en person som Mehmet Birden anses som en arbetstagare i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

Begreppet tillhörande den reguljära arbetsmarknaden

- 33 För att kontrollera om en sådan arbetstagare, som anställts för att utöva en verklig och faktisk ekonomisk verksamhet, tillhör den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat, i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, skall det i enlighet med fast rättspraxis (domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkterna 22

och 23, Günaydin, punkt 29, och Ertanir, punkt 39) bedömas om arbetet i rättsligt hänseende kan lokaliseras till en medlemsstats territorium eller har en tillräckligt nära anknytning till detta territorium, med beaktande särskilt av den turkiske medborgarens anställningsort, på eller från vilket territorium arbetet utförs samt den nationella lagstiftning som är tillämplig på arbete och social trygghet.

- 34 I en sådan situation som den som sökanden i målet vid den nationella domstolen befinner sig är detta villkor tveklöst uppfyllt, eftersom den berörde har utövat en avlönad verksamhet i den medlemsstat vars myndigheter erbjöd honom en anställning enligt reglerna om i synnerhet arbete och social trygghet i denna stat.
- 35 Den tyska regeringen har ändå invänt att de anställningsavtal som Mehmet Birden ingick med stöd av 19 § BSHG var begränsade till tillfälligt utövande av avlönad verksamhet hos en särskilt utsedd arbetsgivare.
- 36 I detta avseende skall det konstateras att den berörde turkiske arbetstagaren sedan januari 1992 hade ett arbetstillstånd i Tyskland som inte var tidsbegränsat eller förbundet med några andra villkor.
- 37 Vidare skall det erinras om den rättspraxis enligt vilken artikel 6.1 i beslut nr 1/80 — även om detta beslut i det aktuella rättsläget inte påverkar medlemsstaternas behörighet att vägra en turkisk medborgare att inresa till deras område och där inneha en första avlönad anställning, och i princip inte hindrar att dessa stater fastställer villkor för arbetstagarens anställning till dess att ett år gått, såsom föreskrivs i artikel 6.1 första strecksatsen i detta beslut — inte kan tolkas så, att en medlemsstat ensidigt kan ändra räckvidden av systemet för en gradvis integrering av turkiska arbetstagare på värdmedlemsstatens arbetsmarknad och således beröva en

arbetstagare, som tillåtits inresa till dess territorium och som där lagligen utövar en verklig och faktisk ekonomisk verksamhet under mer än ett år hos samma arbetsgivare, de rättigheter som han med åren gradvis, beroende på hur länge den avlönade verksamheten har utövats, har erhållit enligt de tre strecksatserna i denna bestämmelse. En sådan tolkning skulle nämligen medföra att beslut nr 1/80 blev innehållslöst och fråntogs all ändamålsenlig verkan (se i detta hänseende domen i det ovannämnda målet Günaydin, punkt 36—38).

- 38 Medlemsstaterna har inte heller rätt att villkora eller begränsa tillämpningen av de bestämda rättigheter som de turkiska medborgare som uppfyller villkoren härför har enligt detta beslut, och detta gäller i än högre grad som den allmänna och ovillkorliga utformningen av artikel 6.1 inte ger medlemsstaterna någon möjlighet att begränsa de rättigheter som denna bestämmelse direkt tillerkänner turkiska arbetstagare (se i detta hänseende domen i det ovannämnda målet Günaydin, punkterna 39 och 40).
- 39 Under dessa omständigheter har den omständigheten att de anställningsavtal som de offentliga myndigheterna erbjöd den berörde var tillfälliga inte någon betydelse för tolkningen av artikel 6.1 i beslut nr 1/80, förutsatt att den verksamhet som han har utövat i värdmedlemsstaten uppfyller villkoren i denna bestämmelse.
- 40 Den tyska regeringen har vidare gjort gällande att även om Mehmet Birden erhöll sedvanlig lön, som var underkastad inkomstskatt och obligatoriska socialförsäkringsavgifter, för utfört arbete, utan att samtidigt uppbära socialt bistånd, och om det således, i enlighet med BSHG, förelåg ett anställningsförhållande i den mening som avses i tysk arbetsrätt mellan honom och hans arbetsgivare, hade anställningen ändå en huvudsakligen social karaktär. Anställningen avsåg nämligen allmännyttigt arbete som annars inte skulle ha utförts, den finansierades med offentliga medel och var avsedd att främja inlussen i förvärvslivet av en begränsad personkrets som inte konkurrerade med det stora flertalet arbetssökande. Dessa personer skiljde sig följaktligen från övriga arbetstagare och tillhörde därför inte den allmänna arbetsmarknaden i den berörda medlemsstaten.

- 41 Även kommissionen har hävdat att en turkisk arbetstagare som Mehmet Birden inte kan anses tillhöra arbetsmarknaden i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, eftersom denna bestämmelse innehåller två olika villkor, nämligen tillhörighet till den reguljära arbetsmarknaden och innehavet av en reguljär anställning. Det första kravet skall inte tolkas som att det avser lagligt utövande av avlönad verksamhet, för i så fall skulle det sammanfalla med det andra kravet. Det skall följaktligen endast förstås som att det avser utövande av normal ekonomisk verksamhet på arbetsmarknaden, i motsats till en sådan anställning som Mehmet Birden hade, vilken hade skapats på konstgjord väg och finansierades av de offentliga myndigheterna.
- 42 I detta avseende skall det för det första påpekas att en migrerande turkisk arbetstagare som sökanden i målet vid den nationella domstolen har varit lagenligt anställd, med erforderliga nationella tillstånd och under en sammanhängande period på två år, enligt ett anställningsförhållande som innebär utövande av en verklig och faktisk ekonomisk verksamhet hos samma arbetsgivare och mot sedvanlig lön. I detta avseende skiljer sig således inte alls den rättsliga ställning som en person som Mehmet Birden har från den rättsliga ställning som flertalet migrerande turkiska arbetstagare har som är verksamma i värdmedlemsstaten.
- 43 För det andra kan — i enlighet med domstolens rättspraxis — det bestämda syfte som eftersträvas med den avlönade verksamheten i fråga inte beröva en arbetstagare som uppfyller villkoren i artikel 6.1 hans gradvis inträdande rättigheter enligt nämnda bestämmelse (domen i det ovannämnda målet Günaydin, punkt 53).
- 44 Härav följer att en arbetstagare i Mehmet Birdens situation, som av sin arbetsgivare erbjöds ett nytt anställningsavtal från och med den 1 januari 1996, således har rätt att i enlighet med artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80 fortsätta i arbetsgivarens tjänst ända till dess att han, i enlighet med andra strecksatsen i samma bestämmelse, efter tre år har rätt att byta arbetsgivare inom samma yrke.

- 45 Vad för övrigt beträffar en anställning som erbjuds under sådana villkor som dem i målet vid den nationella domstolen skulle en annan tolkning vara inkonsekvent, eftersom den skulle leda till att bibehållet tillträde till värdmedlemsstatens arbetsmarknad nekades en turkisk medborgare som denna stat har låtit dra fördel av regler vilka just har till syfte att slussa in de berörda personerna på arbetsmarknaden.
- 46 Dessutom anges i just dessa nationella regler att det i en sådan situation som den som sökanden i målet vid den nationella domstolen befinner sig, vilken inte uppbar något socialt bistånd under den tid som han utövade verksamhet med stöd av BSHG, föreligger ett anställningsförhållande mellan den berörde och arbetsgivaren i den mening som avses i nationell rätt.
- 47 För det tredje framgår det av en jämförelse av de olika språkversionerna av beslut nr 1/80 att i den nederländska versionen ("die tot de legale arbeidsmarkt van een Lid-Staat behoort" och "legale arbeid"), den danska ("med tilknytning til det lovlig arbejdsmarked i en bestemt medlemsstat" och "lovlig beskæftigelse") och den turkiska ("... bir üye ülkenin yasal işgücü piyasasına nizamlayıcı uygun bir surette..." och "yasal çalışmada") används adjektivet "laglig" för att beteckna såväl medlemsstatens arbetsmarknad som den verksamhet som utövas där. Även om samma begrepp inte används två gånger i den engelska versionen ("duly registered as belonging to the labour force of a Member State" och "legal employment") framgår det ändå att den obestriddigen har samma innebörd.
- 48 Av dessa versioner följer att de rättigheter som anges i de tre strecksatserna i artikel 6.1 förutsätter att arbetstagaren har följt värdmedlemsstatens lagstiftning om inresa i landet och innehav av en anställning.
- 49 Det råder ingen tvekan om att en migrerande turkisk arbetstagare som Mehmet Birden uppfyller detta krav, eftersom det inte har bestridits att han lagligen inreste i den berörda medlemsstaten och att han där innehade en anställning som anordnades och finansierades av de offentliga myndigheterna i denna stat.

- 50 I den franska versionen ("appartenant au marché régulier de l'emploi d'un État membre" och "emploi régulier") och den italienska ("inserito nel regolare mercato del lavoro di uno Stato membro" och "regolare impiego") används ordet "reguljär" två gånger. Slutligen är den tyska versionen ("der dem regulären Arbeitsmarkt eines Mitgliedstaats angehört" och "ordnungsgemässer Beschäftigung") mindre klar, eftersom två olika uttryck används, av vilka det första motsvarar "reguljär" medan det andra ligger närmare "laglig". Dessa språkversioner kan dock klart tolkas på ett sätt som är förenligt med den tolkning som följer av de andra språkversionerna, eftersom uttrycket "reguljär" utan tvekan, med hänsyn till en enhetlig tillämpning av gemenskapsrätten, kan förstås som en synonym till "laglig".
- 51 Följaktligen skall begreppet "den reguljära arbetsmarknaden" anses avse samtliga arbetstagare som följer den berörda medlemsstatens lagar och författningar och därmed har rätt att utöva yrkesverksamhet i den staten. I motsats till vad den tyska regeringen och kommissionen har gjort gällande kan begreppet däremot inte tolkas som att det avser den allmänna arbetsmarknaden, och således inte omfattar en särskild marknad med ett socialt mål som understöds av de offentliga myndigheterna.
- 52 Denna tolkning stöds för övrigt av syftet med beslut nr 1/80, vilket enligt tredje övervägandet är att inom det sociala området förbättra det system som gäller till förmån för arbetstagare och deras familjemedlemmar i förhållande till det system som inrättades genom beslut nr 2/76 av den 20 december 1976, fattat av det associeringsråd som instiftades genom avtalet om upprättandet av en associering mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet. Bestämmelserna i avsnitt 1 i kapitel II i beslut nr 1/80, där artikel 6 ingår, utgör således ytterligare ett steg mot genomförandet av fri rörlighet för arbetstagare i enlighet med artiklarna 48, 49 och 50 i fördraget (se domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkterna 14, 19 och 20, Tetik, punkt 20, Günaydin, punkterna 20 och 21, och Ertanir, punkterna 20 och 21).
- 53 Med beaktande av detta syfte samt den omständigheten att beslut nr 2/76 endast innehöll begreppet reguljär anställning, kan begreppet tillhörande den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat, vilket i beslut nr 1/80 förekommer tillsammans

med uttrycket reguljär anställning, inte förstås som ytterligare en begränsning av de rättigheter som arbetstagare har enligt artikel 6.1 i beslut nr 1/80, på grund av att det innehåller ytterligare ett villkor, utöver villkoret att den berörde skall inneha en reguljär anställning under en viss tid. Tvärtom är detta nya begrepp endast en precisering av ett krav av samma slag som återfanns redan i beslut nr 2/76.

- 54 Följaktligen skall en turkisk arbetstagare som Mehmet Birden anses tillhöra den reguljära arbetsmarknaden i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

Begreppet reguljär anställning

- 55 Vad slutligen beträffar frågan huruvida en sådan arbetstagare har innehaft en reguljär anställning i värdmedlemsstaten, i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, skall det erinras om att det följer av fast rättspraxis (domarna i de ovan nämnda målen Sevince, punkt 30, och Bozkurt, punkt 26, samt dom av den 16 december 1992 i mål C-237/91, Kus, REG 1992, s. I-6781, punkterna 12 och 22; svensk specialutgåva, volym 13) att en reguljär anställning förutsätter en varaktig och inte endast tillfällig ställning på arbetsmarknaden i en medlemsstat och därmed förekomsten av en oomtvistad rätt att uppehålla sig där.
- 56 I punkt 31 i domen i det ovan nämnda målet Sevince ansåg således domstolen att en turkisk arbetstagare inte har haft en varaktig och inte endast tillfällig ställning på arbetsmarknaden i en medlemsstat under den tid som han har dragit fördel av det uppskov med verkställigheten som ett överklagande av ett beslut att neka honom uppehållstillstånd medför och tillfälligt — i avvaktan på tvistens avgörande — kunnat uppehålla sig och inneha anställning i ifrågakvarande medlemsstat.

- 57 På samma sätt fastslog domstolen i punkt 13 i domen i det ovannämnda målet Kus att detta villkor inte heller var uppfyllt när en arbetstagare endast hade rätt att uppehålla sig i värdlandet på grund av nationella regler som medgav bosättning i värdlandet under förfarandet för beviljande av uppehållstillstånd, eftersom den berörde endast tillfälligt hade fått rätt att uppehålla sig och arbeta i landet, i avvaktan på ett slutligt beslut om uppehållstillståndet.
- 58 Domstolen ansåg nämligen att det inte kunde anses att anställningsperioder som den berörde hade fullgjort var reguljära i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80 så länge som det inte var slutgiltigt fastställt att arbetstagaren under dessa perioder hade en laglig rätt att uppehålla sig i landet. I annat fall skulle ett domstolsavgörande genom vilket han slutgiltigt vägras denna rätt komma att sakna verkan och därmed göra det möjligt för honom att förvärva de rättigheter som anges i artikel 6.1 under en tid då han inte uppfyllde villkoren i den bestämmelsen (domen i det ovannämnda målet Kus, punkt 16).
- 59 Slutligen fastslog domstolen i dom av den 5 juni 1997 i mål C-285/95, Kol (REG 1997, s. I-3069, punkt 27) att de anställningsperioder som en turkisk medborgare har fullgjort på grundval av ett uppehållstillstånd, som erhållits endast på grund av ett vilseledande som givit upphov till fällande dom, inte grundas på en varaktig ställning utan endast skall anses vara av tillfällig art, eftersom den berörde under de aktuella tidsperioderna inte hade något giltigt uppehållstillstånd.
- 60 I ett sådant fall som det vid den nationella domstolen måste det däremot konstateras att den turkiske arbetstagarens rätt att uppehålla sig i värdmedlemsstaten inte alls har bestridits och att den berördes ställning inte var tillfällig och när som helst kunde ifrågasättas, eftersom han i januari 1992 hade erhållit ett uppehållstillstånd i Tyskland som gällde till och med den 29 juni 1995 samt ett arbetstillstånd som inte var tidsbegränsat eller förbundet med några andra villkor, och att han mellan den 1 januari 1994 och den 31 december 1995 utan avbrott lagligen utövade en verklig

och faktisk verksamhet hos samma arbetsgivare i denna stat, vilket innebär att hans rättsliga ställning var tryggad under hela denna period.

- 61 En sådan arbetstagare skall följaktligen anses ha innehaft en reguljär anställning i den berörda medlemsstaten i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80, vilket innebär att han, förutsatt att han uppfyller samtliga villkor, kan åberopa rättigheterna i denna bestämmelse.
- 62 Det kan härvid konstateras att det inte har bestridits att den berörde, när hans anställningsavtal löpte ut den 31 december 1995, hade slutit ett nytt avtal med samma arbetsgivare om tillsvidareanställning från och med den 1 januari 1996. Han hade således en anställning hos samma arbetsgivare i den mening som avses i artikel 6.1 första strecksatsen i beslut nr 1/80, och den enda orsaken till att avtalet inte kunde genomföras var att Mehmet Birden inte hade fått förlängt uppehållstillstånd i värdmedlemsstaten.
- 63 Den ovannämnda tolkningen påverkas inte av den omständigheten att de två anställningsavtal som Mehmet Birden slöt under åren 1994 och 1995 var tidsbegränsade enligt nationella regler.
- 64 Om den omständigheten att anställningsförhållandet på grund av reglerna var tidsbegränsat i sig kunde medföra att en anställning som den berörde lagligen innehaft inte skall anses vara reguljär, skulle nämligen medlemsstaterna ha möjlighet att otillbörligen beröva migrerande turkiska arbetstagare, som tillåtits inresa till deras territorier och som där utan avbrott lagligen har utövat en reguljär ekonomisk verksamhet under minst ett år, de rättigheter som dessa kan göra gällande direkt med stöd av artikel 6.1 i beslut nr 1/80 (se punkt 37—39 i denna dom).

- 65 Det är inte heller relevant att Mehmet Birden endast hade beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, eftersom det följer av fast rättspraxis att turkiska arbetstagare har de rättigheter som artikel 6.1 i beslut nr 1/80 tillerkänner dem, oavsett om de av myndigheterna i värdmedlemsstaten har beviljats ett sådant särskilt administrativt dokument, som ett arbetstillstånd eller uppehållstillstånd (se i detta hänseende domarna i de ovannämnda målen Bozkurt, punkterna 29 och 30, Günaydin, punkt 49, och Ertanir, punkt 55).
- 66 I ett fall som det vid den nationella domstolen kan vidare den omständigheten att arbetstagaren hade beviljats arbets- och uppehållstillstånd först sedan han gift sig med en tysk medborgare inte påverka denna tolkning, trots att äktenskapet senare upplöstes.
- 67 I enlighet med fast rättspraxis görs nämligen i artikel 6.1 i beslut nr 1/80 inte de rättigheter som turkiska arbetstagare tillerkänns i den bestämmelsen avhängiga av några villkor rörande skälen till att de ursprungligen beviljats rätt till inresa, arbete och vistelse (domarna i de ovannämnda målen Kus, punkt 21—23, och Günaydin, punkt 52, samt, analogt därmed, dom av den 5 oktober 1994 i mål C-355/93, Eroglu, REG 1994, s. I-5113, punkt 22).
- 68 Följaktligen skall en turkisk arbetstagare som Mehmet Birden anses ha innehaft en reguljär anställning i värdmedlemsstaten i den mening som avses i artikel 6.1 i beslut nr 1/80.

- 69 Mot bakgrund av vad som har anförts ovan blir svaret på frågan som Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen har ställt att artikel 6.1 i beslut nr 1/80 skall tolkas på följande sätt:

En turkisk medborgare, som i en medlemsstat lagligen har utövat en verklig och faktisk verksamhet mot sedvanlig lön under en sammanhängande period på mer än ett år hos en och samma arbetsgivare och som har ett arbetstillstånd som inte är förbundet med några villkor, är en arbetstagare som tillhör den reguljära arbetsmarknaden i denna medlemsstat och som där innehar en reguljär anställning i den mening som avses i nämnda bestämmelse.

En sådan turkisk medborgare har således, förutsatt att han är anställd hos samma arbetsgivare, rätt att få sitt uppehållstillstånd i värdmedlemsstaten förnyat, trots att den verksamhet som han där har utövat var förbehållen en begränsad personkrets, var avsedd att underlätta mottagarens inslussning i förvärvslivet och finansierades med offentliga medel.

Rättegångskostnader

- 70 De kostnader som har förorsakats den tyska, den grekiska och den franska regeringen samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 9 december 1996 har ställts av
Verwaltungsgericht der Freien Hansestadt Bremen — följande dom:

**Artikel 6.1 i beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av associe-
ringen, vilket antogs av det associeringsråd som har inrättades genom associe-
ringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet, skall
tolkas på följande sätt:**

En turkisk medborgare, som i en medlemsstat lagligen har utövat en verklig
och faktisk verksamhet mot sedvanlig lön under en sammanhängande period
på mer än ett år hos en och samma arbetsgivare och som har ett arbetstillstånd
som inte är förbundet med några villkor, är en arbetstagare som tillhör den
reguljära arbetsmarknaden i denna medlemsstat och som där innehar en regul-
jär anställning i den mening som avses i nämnda bestämmelse.

En sådan turkisk medborgare har således, förutsatt att han är anställd hos
samma arbetsgivare, rätt att få sitt uppehållstillstånd i värdmedlemsstaten
förnyat, trots att den verksamhet som han där har utövat var förbehållen en
begränsad personkrets, var avsedd att underlätta mottagarens inlussning i
förvärvslivet och finansierades med offentliga medel.

Kapteyn

Mancini

Murray

Ragnemalm

Schintgen

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 26 november 1998.

R. Grass

P. J. G. Kapteyn

Justitiesekreterare

Ordförande på sjätte avdelningen